

شوناسی پارتی له نـوان تـالیتارییهت و دیکتاتـارییهت (... بهشی سـایهه و کـتایی)

زگار عملی

له راـپهـینهوه بـه یهـگرتنهوهی ئیدارهی سلاـمانی و ههولـر

1. ئـحـی ئهوانهـی راـپهـین و ئهوانهـی ئاپهرینیان له ناو برد،
کـبوون؟

ههرچی سه بارهت به ئاپهـینه و دوو دهـرئهـنجام بوو، یهـکهـم: شکستی
بهـعـس بوو له ناو خـیدا، ئهوهی له ئاپهـین وویدا داـوخانی ئـحـی
سیتهمه که بوو که له شوـنـک بوو نه ده کرا لهوـبـت، دووه میان:
پهرچه کردارـکی مان و نهـمانی تاکی کوردی بوو، سه بارهت به ستهـم
سته مکاری.

ئهوهی له ئاپهـین وویدا له ناو هه ناوی بهـعـسدا وویدا نهـک
له دهـرهوه، ده کرا ئهوه لهـزه یهـکی مـژووی بـت بـه کورد، ده کرا
بیرکردنهوه و وویای دووربـت دهـربارهـی خـبهـوهـبردن، ده کرا
ئاپهـین مانفـستبوونی تاکـکی هـشیار بایه که تا هه تابه شانازی
پـوه بکرایه، ده کرا هاوشـوهی 68 قوتابیان با. ئاپهـین
خولقاندنـکی ئانارشیزمانه بوو، ههـچوونـکی هـشاماتانه بوو،
چوونـک بوو بـه ئهـوسـهـر بـه ئهوهی بیر له گهـانهوه بکهـنهوه،
سهـیرکردنـک و جـژـکی ووخاندن بوو که ههـموویان به تاسهوه جـژـیان
لـوهـرگرت، ئهـمانه تهـنیا ئـستـک بوو، تهـنها چاوکردنهوه یهـکی
کورتبوو، بهـام بهـلای منهوه ده کرا ئهـو چاوکرانهوه یهـو کراوه یهـکی
ئهـبهـدی بـت بهـرانبهـر دونیا، بهـرانبهـر خـت، ده کرا ئانارشیزم
بگـایه بـه خـستـنـکی خـهـلاق، ده کرا هـشامات بگـایه بـه
تاگهـرایه، ده کرا جـژ بگـایه بـه عهـقـگهـرا، بهـام نه یانهـشت،
ئهوهی ئهـنفالی دروستکرد نه یهـشت، ئهوهی ههـهـجه و قهـتلوعامی
بارزانیهـکانی دروستکرد گهـایهوه، به ناو شـگـهـکانی دوـنـه
گهـانهوه، تـرنهـبوون له اکـردن و گهـنجدانه کوشتن به ناو کوردایه تی
ناسیونالیزم و ئهـمجارهـش گهـانهوه. وهـکو چـن ئـستا به ناوی
سهـربهـخـیـبوونهوه سهـربهـخـیـبوونمان له ناو دهـبرـت، وهـکو چـن ئهـو

کاتهش به ناوی شـ شـ شهوه شـ شـ شی کوردیان له ناو برد، به ناوی
اپه ینکردنیشهوه اپه ینیشیان له ناو برد.

له مـ ژووی نه تهوهی کورددا زـ ر ئه کتی کاریگهر ههیه له ده رهوهی
به ناو ئهم نهوه نیارده تا ه ئاغایه، که ده کرـ ت دونیا یه کی جوانی لـ
بونیا د بنـ رـ ت، به ـام کاتـ کـ ئه مان دـ ن هه موو شـ تـ کـ به رهو له ناو چوون
ده بهن. اپه ـین زیندوو بوو، له ناو نه چوو، تا ئه مانه نه هاتنه وه،
به عس که له حوکم بوو، به زـ رـ داری و سـ تـ م و سـ تـ مکاری هه وـ ی
خه واندنی ئـ مـ هـ ی دا، هه ردوو چاوی ئـ مـ هـ ی داخست، به ـام به ناو
شـ شـ گـ هـ کان که هاتنه وه هه ردوو چاویان کوـ رـ کردین، قاچاچییه کان
قاچه کانیا نـ شکانـ دین، بیرکردنه وه یان لـ سـ هـ ندین. مرـ قـ هـ
نیارده تا هـ کان هاتن و بهـ سـ اپه ـینیا ن له ناو نه برد، به ـکو
هه نگا ویشیان نا به رهو قـ ناغی قـ نـ تـ ارتچییه تی، به رهو قـ ناغی
جهرده یی و اوـ ووتی، یه کم کاریان ئاودیوکردنی شـ قـ و
تراکتـ ره کان و تایه ی ئـ تـ مـ بـ یله کان بوو. هه موو ئه وانیه له ناو
اپه ـین بوون ده زانن، که زـ رـ به ی ما هـ کورده کان تایه ی
ئـ تـ بـ یله کانیا ن لـ کرده وه و بردیا نه سه ربانه کانیا ن، بـ ئه وه ی له
چاوی شـ شـ گـ هـ کان دوور بـ تـ.

به ناو شـ شـ رـ شـ گـ هـ کان هه ر به وه وه نه وه ستان ده ستیا نکرد به لـ کردنه وه ی
وایه ری سه ر عاموده کانیش، شـ شـ گـ هـ کان شو تا سه رله به یان خه ریکی
چاـ هـ هـ که ندن بوون بـ ئه وه ی عاموده کانیش ده ربهـ نـ و تاـانی بکه ن،
ـگر و دز و جه ته کان بهـ سـ ئـ مـ هـ یان بـ نیشتیما ن نه کرد بهـ کو ئه و
عامودانه شیان ده رهـ نا که نیشتیما نـ کـ بوو بـ باـ نـ ده کان ی (حاجی له ق
له ق)، ئه وانیشیان بـ نیشتیما ن کرد، له ولاشه وه ئاـ ره زوو
چه پـ نـ راوه کان ی شاخ و ده ره به گایه تیا ن هه ر له اپه ـین به تا کرد.
تاـ ناچییه کان که مرـ قـ هـ نیارده تا هـ کان ی دوـ نـ و بزـ نس و ئاـ غا و
سوـ تـ تـ نه کان ی نه وتی ئیمـ هـ هه موو نیشتیما نیا ن وـ ران کرد، ئه وه ی
سه یربوو دوا ی ئه و هه موو کاره ساته خـ یان کرده گیانه وه رـ کی
ئه فسانه یی و له پا هه ر ئاودیوکردنـ کی هه ر شـ فـ کـ و که ره سته یه کی
نیشتیما ن ئا هه نگـ کیشیا ن کـ ده خست به ناوی سه رکه وتنی اپه ـین،
ئا هه نگیا ن ده گـ گـ ا، چه پـ هـ یان لـ ده دا، هه ر زوو ئه نفال و ههـ بـ جه
له بیرکرا، کاتـ کیش بوونه خاوه نی اپه ـین هه رچی دـ او ی و
ساقیتبوون خـ یان و کینه ی ده ره به گایه تی خـ یانه له سه ر ئـ مـ هـ یان
ههـ شـ تـ.

2. پـ کهـ نـانی ئیداره و دروستبوونی هه ردوو ژـ می
دیکتا تـ ری و تـ تـ الیتاری پارتایه تی:

دوای باسکرنی ق ناغی ش شگ ی و په یین ناچینه ناو شه ی ناوځ،
چونکه ئمه پیر زکانی ئو نهوه ق نته راتچیه شهلایانه مان لا
مه به ستبوو که خه ریکه ئو گوتاران به ئه به دی ده کهن ب ئه وه ی هیج
که س لک پیر ست، ئه ره ئه مانه و ابوون؟ ب یه یه کسر له گه ئو دوو
گوتاره با یه دا که ف م به خ یان دهن ده چینه ناو ق ناغی (دوو
ئیداره یی) و دواتر ق ناغی یه کگرتنه وه ی ئیداره ی (سل مان ی و
هه ول ر) و چوونی جه لال تا ه بانی ب به غدا و بوون به سر لک ک ماری
ع راق، چونکه له م ووداوه به دواوه سیسته مه که، یان حوکم انی کوردی
که بریتیه له پارتایه تی ب هیج ته حدایه ک ته و او ئو ف ر مه ی
وه رگرت و شت لک نه مایه وه به ناوی (تی ر) و هه موو سیسته مه که له ناو
ئو تی ره ی که (پارتی) و نه ی ب ک شرابوو بووه پراکتیک.

پارتی هه ره له سه ره تاوه که ئیداره ی هه ول ر ی به ده ستبوو، ده ستی
به ج به کردنی تی ر ی تازه ی (دیکتات ر) ی کرد دیاره به گه انه وه و
ک مه کردنی تی ره کان و دامه زر نه رانی به عس (میشل عه فله ق و
سه لاهه دین به یتر) و ج به کردنی تی ره کان له لایه ن به عسی
سه دامه وه، دیاره شوناسی پارتی شوناس کی (دیکتات ر) ی بوو، سیسته می
دیکتات ر ی ئه وه ی که باسما نکرد له ئیداره ی (پارتی) ب هیج
گریمه ک گه یشته ک تاییه کی ه ها و ف م ی ته و او وه تی وه رگرت، ئه مه ش
له گه ی دامه زاران دنی (سوپا و میلشیا و ده زگای هه و ا گیری و
ک نت کردنی هه موو کایه کانی مه عریفه و زانک و پهروه رده)، له
لایه کی تریشه وه هاوش وه ی دیکتات ر ی به عس ده ستیکرد به ده رکردن و
کوشتنی هه موو ده نگه نا ه زایه تییه کان و ئه وانه ی له ناو ئو سیسته مه
ج گیان نا ب ته وه، واته ته و او چیر کی ت قان دن و ترسان دن له ئیدره ی
پارتیدا په ره ی سه ند به ران بهر ئو ده نگه ناشازانه ی که له ناو
سیسته می (دیکتات ر) دا ج گه ی نه ده بوویه وه، له لایه کی تریشه وه
هه موو کایه کانی ژیان و پهروه رده و دام و ده زگاکانی کرده پیاوانی
خ ی و له و سه ره ده مه دا ئه وه ی پ ی ده گوترا (فه زای گشتی) نه مایه وه و
(فه زای پارتیبوون) با ی به سه ره هه موو شت کدا سه پاند، ته نانه ت زمان
و ناوه نانی هه موو شته کان و مر قه کان د خ کی پارتایه تی وه رگرت،
تی ر ی پارتایه تی له و سه ره ده مه دا ئو زمانه ی قسه ت پ ده کرد یه کسر
ده یزانی (پارتیت) یان نا، له لایه کی تریشه وه هه موو داموده زگاکانی
پارتی بوونه داموده زگای حوکم انی، واته پ لیس و هه و گیری پارتی
بووه پ لیس و هه و ا گیری ئیداره و حوکمه ت، میلشیا هه روا و
ا گه یان دن هه روا تا دوا یی، به کورتی له و کاته دا تی ر ی پارتایه تی
ئه وه بوو که مر ق جگه له بوو که یه ک هیج شت کی تر نه ب ت و ته و او
مر ق بوون به تا بکاته وه له هه ره شوناس کی ده ره وه ی پارتیبوون،

هه نډك جاريش هم فوټ مه وای له مړف ده كړد كه ځی پوځی پېلیس و
جه لادبوونی ځی ببینت، پارتی ئو کاته هموو مړف ځی وای لېكړد له
نازه بچت و دوردی سهگه کی پاقلف هفتار بکن، چونکه هرهوه کو
ده زانین سهگه کی پاقلف به جړك پروهده کرابوو ته نیا به
بیستنی زهنگ خواردنی ده خوارد، ئویش نهك له بهر ئه وهی برسی بوو،
بهكو وای پروهده کرابوو.

ئهمی له سهره وه باسما نكړد واته حوكم انی پارتی له دوو ئیداره یی
سیستمی (دیکتاتور)ی بوو ب ژر دهسه اتی ئیداره ی ځی، پاش
ككه وتننامه ی ستراتیژی نوان پارتی و یهك ټی و چوونی (مام جهلال)
ب بهغدا و بوون به سر ك كمارى عراق، ستراتیژی پارتی گوا،
پارتی ئو کاته كه ده بوايه ئیداره كانی پارتی و یهك ټی یه کی
بگرتا یه ته وه به مه سیستمه مه کی واته سیستمی (دیکتاتور)ی تكدچوو،
چونكه هنگی تر، حزبى تر و ئه شخاسی تر و ای جیاوازی تر دته ناو
سیستمه مه کی یه وه، بیه له بیركردنه وه ئه وه دابوو كه سیستمی کی تر
بگونجندت له گه ځیدا هم له دیکتاتورى پشتری باشترو
به هزتر بټ، هم ئو دهنگه جیاوازانه به نااسته وځ بخاته خزمه تی
ځیه وه، به مېش سیستمی (تالیتار) ه نایه ناو ځی، هم سیستمه
ب پارتی زړ له دیکتاتورى باشته، چونكه هموو فشاره كانی
دوره وهی ځی و دهنگه نا هزایه تییه كان و جیاوازه كان ده گرته ځی و
دهیه نده وه ناو سیستمه مه كه و به نااسته وځ ده خاته خزمه تی
سیستمه مه كه، ب وونكردنه وه ئه گهر شوبهانندك بکین، دیکتاتورى
وه كو ئو مېنجه ه بوخاره وایه كه هیچ همكى نییه ب دوره وه
بوات سرئ نجام ژك و كاتك دت ده ته قته وه، به مام تالیتار
دهنگه نا هزایه تییه كان ده كاته هه مه كه ب ئه وهی له ناو سیستمه مه كه
ځی را بگرت و نه ته قته وه، واته دهنگی نا هزای و هخنه هه مان
دهسه ات ته به مام به جړكى تر، بیه ته مېنى تالیتار زړ در ژتره
له ته مېنى دیکتاتوریه ت، واته دهنگی نا هزایى و سیاسه تی نا هزایى
و ئ پزسین ئه گهر ئه كتیان کاریگر و پشتكښ نه بټ ئه وه ب
تالیتار هه مان دهسه ات بهرهم ده نټ كه تالیتار دهیه وټ،
هه مان خزمه ت به تالیتار دهكن كه بېرى تالیتار دهیه وټ.

به هرحا ئو سیستمه مه کی پارتی ده یویست له ناو ككه وټنى
ستراتیژی نوان ځی و یهك ټی جگړی كړد، حوكمه تی یهك ئیداره یی
دانرا، پارتی ئو دهزگا دیکتاتوریه نای كه هیبوون ئه وهی بى كرا
كردیه دهزگای یهك ئیداره ی حوكمه ته كه و دهزگای فېرمی وټات،
ئوه شى بى نه كرا هموو دهسه ات ته کی له ناو ئو دهزگایانه هشته وه

که خـی خـاوه نییه تی و له پا ئه ویشدا سیما دیاره کانی تـتـالیتار: (حوکمه تی در، سهر کایه تی در، پهرله مانی در، وهزاره تی در، خراوی در و وهمی...) دامه زرانند، تهبعن هه موو داموده زگا کانی یه کـتیش له ناو ئه م (در یانه دا) جـگـه یان بـ کرایه وه، ئه م ده زگا در یانه هـیچ ده سه ئاتیه کیان نه بوو، به کو بـ شاردنه وهی ده زگا ئسته قینه کان بوون و جوانکاریان به ده سه ئاته دز وه کان پشت پهرده ده به خشی، له ولشه وه سوپایه کی زه به له حی نه زان و گهوج و نه خو ئه وار ده خه نه ناو زانکـکان و پلهی ماستهر و دکتـرایان پـ ده به خشن، ئه م سوپایه هه م و ئات به ره و ئه و گهوجیه ده به ن که ئـستای تـیدا ههین، هه م زانکـ له مه عریفه و ئه کتی سیاسی به ره نگاری خا ئیده که نه وه و ئیفلیجی ده که ن (ئه مه بـ هه موو کایه کانی تریش ئسته)، پارتی له پا ئه م تو ئه ناساخه دا که پـشکهشی زانکـی کرد، له شکرک و تو ئـکی به رفراوانی له موچه خـری دروستکرد که به رژه وه نـدی مانه وه یان به سته وه به خـیه وه، ئه و له شکره گهوره موچه خـرهش به رگریه کی سه رسهخت و کو ئـرانه یان لـده کردن، له ولشه وه ده وری ئـ بهر و ده زگا کانی تری (تـتـالیتار) هه مان ئه و ده وری پـ درا که له باسی تـتـالیتار باسما ن کرد (تکایه بگه ئـ وه باسکردنه که مان له سهر تـتـالیتار).

هه رچی ده رباره ی دـخی ئابورییه، پارتی هه رچی مومته له کاتی و ئات ههیه ده خه نه ژـر پـیان و وه کو گسکـکی کاره بایی گهوره هه رچی ئابورییه ک بوونی هه بـته هـیده لوشن، هه رچی پـ ئه شه کاتـک ده کـت ده بـته به شی زـربه ی هی ئه وان بـته، ئه م حربه له سهره تای دامه زرانندی یه ک ئیداره یی ده بـته وه حشیه ک و تا ئانچیه کی نابهره م و هه موو کـیله و ده سته بـه کان، گیرفانبـ و ساخته چییه کان، فـبـاز و قوما رچییه کان، گهواد و خاوه ن ما ئه کانی له شفرـشی، عه نته ره کان و به ئته چی و جاشه کان و مسته شاره کانی حوکمه تی به عـسـ له خـیان کـده که نه وه و ده یکه نه ئامرازکـ بـ ئه وه ی پارـزگاری له و سیسته مه ی خـیانی پـ بکه ن و شه ی هه مووانی پـ بکه ن، ئه مانه به و ئابورییه زه به له حی که له ئـگه ی (بودجه ی به غدا و نه وتی ناوخـ و داهاتی ناوخـ) کاوان ده کران، دیاره پـشتر یه کلایبوویه وه که ته واوی داهاتی ناوخـ به (نه وت و داهاته کانی تره وه) بوو بووه موـکییه تی پارتی، هه رچی داهاتی به غدا شه که ده یدایه خـک و پاره که ی نه کرده موـکی خـی بـ ئه وه بوو له دوا ئـ ژ ئامرازی سته مکاری (تـتـالیتار) بونیاد بنـته، ئه م هاوکـشه یه تا بـینی بودجه ی کورد له لایه ن به غدا وه به رده وام بوو، دواتر پارتی به ره و شیعاری سه ربه خـیی ئابوری هه نگاوی نا، بیرمان نه چـته هه موو ئه و کرداران هی پارتی که ده یکرد

شهرعییه تـکی شـگـی و ئه فسانه گه لی پـ ده به خـشرا، و ا له خـه گـه یه نـرابوون ده بـت هـمـو و شـتـگ و دیمو کراسی بـکـر تـه قوربانـی سه قامگیری ئا بوری دروستبوونی ده و هـتـه وه، لـره دا ئه و په یوه ندییه ساخته یه له نـوان جه ماوهر و پارتی دروست بوو، هـمـو و شـتـگ دـخـکی ئه فسانگه ل و سیاستی عه قـمه ندانه ی سهرـگ و پارتی وهرگرت/ نمونه) کردنی مالکی به سهرـگ و وزیران بووه ئه فسانه بـ خـه گـ و چه پـشیان بـ لـدا، دواتر لادانی مالیکی و ههر چه پله شی بـ لـدرا)، پارتی له ژـر ئه م ده سه لـاته (تـتـالیتاره) جـره مرـقـکی ده ماخسزی دروست کرد که ئه بوایه پارتی و سهرـگ ههر شتـکیان بکردایه گهر کاره ساتیش بایه ده بایه ئه و مرـقه بـ موبه یـر بگه تـت تا خـی بگونجـنـت و دـخـکی ئه فسانه یی بـ عه یب و عاری پـ ببه خـشـت، ئه م دـخـه ئه فسانه ییه شـگـرییه به رده وام بوو، تا دا و خانی ئا بوری و شکستی ئا بوری به ناو سهر به خـ، دواتر بـ ئیدامه دانی سیستمی (تـتـالیتار) له ئه فسانه گه لی شـگـییه وه به ره و دـخـکی تری ئه فسانه یی ده نـ، پارتی دـخـکی تر و ئایدـلـژیایه کی تری لای خـی دروست کرد تا هـمـو و مرـقه کان و حزبه کان و راـ جیاوازییه کان له گه ئه و سیستمه تـتـالیتاره بگونجـنـت و دـخـی شکستبوونی خـشی پـ بشارـته وه، ئه ویش دـخـی ئایدـلـژیای ناسیونالیزم و کوردایه تی و ده و هـتی سهر به خـیه، پارتی ئه م گوتاره (ناسیونالیزمه) هـه نایه ناومان (زـربه ی هاوـکیان باسیانکردووه، بـیه لـره دا پـویست ناکات به درـژی باسیبکه یـن) له ناو ناسیونالیزمیش پارتی دـخـی سیستمی تـتـالیتار پهره پـ ده دات له گه حـزبه کان و زـربه ی حزبه کانیش به ناـسته و خـ ده چنه خـزمه تی ئه و سیستمه ی که پارتی بونیادی ده نـت، واته ئه وانیتـر و ئازادیخوازان یه کـتی بـ ئه کتی کاریگهر له ناو سیستمه مه که ده بنه ئه و هـمه ی که له بوخاره که دـته دهره وه، ئه مانه نه بوونیان باشتـره له بوونیان، چـن؟ چه ند مانگـگ ای گشتی و حزبه کان بانگ ده کات و ئه ها سهر به خـی اده گه یه نـت، دوا ی چه ند مانگـگ ده چینه وه به غدا و لیژنه ی هاو به ش و (ئجماعی کوردی) دروست ده کات، دواتر شـتـگ و لـران ده کات و هـموویان کـده کاتـه وه و مه ژخو ده کات ئه ها چاکی ده که یـن، پهرله مان به کـبوونه وه ی نیو سه عاتی په کده خات و چه ند ساـیک به وه می کارا کردنه وه ی ده و ات له گه یـ، دواتر ئجماع دروستده کاتـه وه بـ دروستبوونی پهرله مان، ئا بوری و لـران ده کات و دواتر پارتی وه کو ئه وه ی په یامی خوا ی بـ هاتـت و ده بنه قاـچی و ده ست به گفتوگـ ده که ن له باره ی چاکسازییه وه، دواتر هـه بـژاردن ده که ن و له ژـر قسه کردنـکی سینیانه و قـشمانه دیمو کراسیمان پـ ده فرـشـن، له ولاشه وه هـندـگـانی بچوک بچوک و به شه به ش ده که ن بـ ئه وه ی سیستمه مه که به

جـگري بمـڼـتهـوه، هـمـوـو ئـهـمـانـهـي باسـمـانـکـرد له سـيـما ديارهـکـانـي سـيـسـتـهـمـي تـالـيـتـار هـهـمـوـيـان لهـو قـسـهـي سـلـاځـي ژيړک له کتـبي (ساـي خـوـنـه ترسـناکـه) کـډـهـبـتهـوه که دهـت: ((شـتـگـلـک هـهـيـه دهـبـت بـيـانـگـڼـيـن، بـ ئـهـوـي هـهـمـو شـتـهـکـان له جـگـهـي خـيـان بمـڼـنـهـوه)، سـيـسـتـهـمـي (تـالـيـتـار) بـرـدـهـوام هـهـمـو لـيـهـک به گـڼـيـانـي بـچـوک بـچـوک خـهـرـيـکـدـهـکـات بـ ئـهـوـي تـا ئـهـبـد جـهـهـري سـيـسـتـهـمـهـکه بمـڼـتهـوه. تـالـيـتـار هـهـر شـتـک نهـچـته خـزـمـهـتـي بهـنـا اسـتـهـوـخ و نهـبـته (هـهـمـي) ئـهـو بـوـخـارـهـي باسـمـانـکـرد دهـبـتهـوه (دـيـکـتـاتـر) لـي و دـهـري دـهـکـاتـه دـهـرـهـوـي سـيـسـتـهـمـهـکه، لهـهـمـانـکـا تـدا خـشـي دـهـچـته دانـوسـتـانـهـوه بـ ئـهـوـي بـيـهـڼـتهـوه و له دـيـکـتـاتـري بـواتـهـوه ناو تـالـيـتـارـهـوه، لـرـهـدا گـفـتـوگ و دانـيـشـتن و چـا خـوارـدـنـهـوه و پـکـه نـيـنـه ئـهـهـرـيـمـه نـيـه کـانـيـان لهـگـه لـيـه نه جـياوـازـه کـان فـمـي تـهـواوـه تـي تـالـيـتـار پـکـدـه هـنـيـت و له دـيـکـتـاتـر دـوـري دـهـخـا تـهـوه. به کـورتي سـيـسـتـهـمـي تـالـيـتـار له نـوان دـيـمـو کـراسـي و دـيـکـتـاتـريـدا يـه، بهـڼـام له دـيـکـتـاتـر بـزـراوـتر و دـهـقـتره و تـهـمـه نـدر ژـرـيـشه، چـونـکه تـاک له سـيـسـتـهـمـي دـيـکـتـاتـر دـهـزـانـت چـي بـکـات سـزا دـهـدرت، بهـڼـام له تـالـيـتـار ئـهـم سـزا يـه نـاديـاره، تـاک له دـيـکـتـاتـر دـهـزـانـت دـوژـمـني کـڼـيـه، بهـڼـام له تـالـيـتـار وون نـيـه، تـاک يـان ئـا جـياوـازـه کـان له دـيـکـتـاتـر دـهـزـانـن دـهـبـت چـي بـکـهـن و چـن ووبـه ووي سـيـسـتـهـمـهـکه بـبـنـهـوه، بهـڼـام له تـالـيـتـار ووبـه ووبـوونـه حـوکـمـان زـر نـاديـار و زـهـمـه تـه، له دـيـکـتـاتـري خـودي سـيـسـتـهـم لهـناو خـيـدا لهـقه و بـرـدـهـوام دـهـلـاقـه يـهـک هـهـيـه بـ ئـهـوـي سـيـسـتـهـمـهـکه بـخـا تـه کـڼـشـوه، بهـڼـام له تـالـيـتـار له بـهـر دـهـنـگـي نه يـار سـيـسـتـهـم تـکـمـه يـي بهـخـي دـهـبـه خـشـت، به کـورتي سـيـسـتـهـمـي تـالـيـتـار له ووي سـه تـحـتهـوه دـيـمـو کـراسـيـهـوه له ووي ناوـه کـيـشـهـوه دـيـکـتـاتـريـه، بهـڼـام کـا تـک سـه تـحـيـهـت دـهـبـته مـيـکـيـاجـي دـيـکـتـاتـر ئـهـوه دـهـبـته تـالـيـتـار.

تا ئـره سـيـما ديارهـکـانـي تـالـيـتـاري پـارـتـيـمـان شـيـکـرهـوه، لهـگـه چـنـتي بـونـيـاد نـانـي خـي و مـامـه کـردن لهـگـه ئـهـوا نـيـتـري جـياوـازـدا، لهـهـمـانـکـا تـيـشـدا ئـهـوـه مـان وونـکـردـهـوه چـن مـامـه لهـگـه دـيـمـو کـراسـي دـهـکـات و جـياوـازـيـشـي چـيـه لهـگـه سـيـسـتـهـمـي دـيـکـتـاتـري، تـه نـيا ئـهـوـي مـاوـه تـهـوه ئـهـوـه يـه، چـن مـامـه يـه لهـگـه دـهـکـه يـت و چـنـيـش ووبـه ووي دـهـبـيـتهـوه، چـيـش بـکـر ت نه بـيـنـه ئـهـو هـهـمـي له خـزـمـه تـي نـا اسـتـهـخـي ئـهـودا بـيـت، يـان چـي بـکـر ت بـ ئـهـوـي هـهـمـان دـهـسـهـتـات بـهـر هـمـنـه هـنـيـتهـوه، ئـهـوه بـ جـار کـي تر و دـهـر فـه تـکـي تر و گـوتـار کـي سـهـر بـه خـ.

سەرچاوه‌کان:

1. به‌نه‌ماکانی تـالیـتـاریـزم، وه‌رگـۆـانی: هـمه هـشید، چاپی یه‌که‌م 2007، سلـهـمانـی، ده‌زگای چاپی په‌خشی سه‌رده‌م.
2. کـه‌ماری ترس، که‌نعان مه‌کیه، وه‌رگـۆـانی: هـمه هـشید، چاپی یه‌که‌م 2007 سلـهـمانـی، ده‌زگای چاپ و په‌خشی سه‌رده‌م.
3. دراست فی حرکه ال‌کوردیه المعاصر، الدکتور محمود عیـمان، تقدیم: الدکتور محمد هماوه‌ندی، عام 2002 ار‌بیل.
4. البعـی السوری، تارخ موجز، حازم صاغیه، گبعه الاولی 2011، دار ساقی دار نشر بیروت لبنان.